

Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99
Fax 038 425 48 88

overijssel.nl
postbus@overijssel.nl

KvK 51048329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Inlichtingen bij

Gerard Wijnsma
telefoon 038 499 71 86
g.wijnsma@overijssel.nl
Zaaknummer 5228893

Woonstichting De Marken
Mevrouw M.L. van Ommeren
Prinses Beatrixweg 2
7433 DB SCHALKHAAR

Datum	Kenmerk	Pagina	Bijlagen	Uw brief	Uw kenmerk
10.04.2019	2019/0091748	1 van 25		24 januari 2019	

Onderwerp: Ontheffing Wet natuurbescherming

Geachte mevrouw Van Ommeren,

U heeft, namens Woonstichting De Marken, een aanvraag om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming – onderdeel soorten¹ (verder Wnb - soorten) bij ons ingediend. Deze hebben wij op 24 januari 2019² ontvangen. De aanvraag is in verband met de renovatie van complex 102, Laarmanskamp 25-47 te Schalkhaar. In deze brief geven wij onze beslissing weer.

Besluit

Wij verlenen u een ontheffing³ van verbodsbepalingen voor soorten van de Vogelrichtlijn en van de Habitatrichtlijn. In het bijzonder gaat het om het verbod om nesten en rustplaatsen van de huismus opzettelijk te vernielen of te beschadigen of weg te nemen⁴, voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger te beschadigen of te vernielen⁵ en het verbod de laatvlieger te verstoren⁶.

Deze ontheffing is in verband met de renovatie van complex 102, Laarmanskamp 25 t/m 47 te Schalkhaar.

U krijgt geen ontheffing van het verbod om de huismus opzettelijk te storen, waarbij sprake is van een effect op de staat van instandhouding⁷ en het verbod de gewone dwergvleermuis te verstoren⁸. De door u genomen maatregelen voorkomen dat een overtreding van dit verbod optreedt.

De motivering voor ons besluit is in bijlage 2 (overwegingen) weergegeven.

De volgende stukken van de aanvraag maken onderdeel uit van de ontheffing:

- Bijlage 4 mitigatie vleermuizen

¹ In het kader van art. 3.3, eerste lid en 3.8, eerste lid

² EDO-kenmerk 2019/0023750

³ Op basis van art. 3.3, eerste lid en 3.8, eerste lid

⁴ Art. 3.1, tweede lid

⁵ Art. 3.5, vierde lid

⁶ Art. 3.5, tweede lid

⁷ Art. 3.1, vierde lid

⁸ Art. 3.5, tweede lid

- Bijlage 5 locaties tijdelijke voorzieningen

Deze ontheffing is geldig vanaf de dag na verzending van deze ontheffing tot en met 1 januari 2024.

Voorschriften

Aan ons besluit verbinden wij voorschriften. Deze zijn in bijlage 1 weergegeven.

Leges

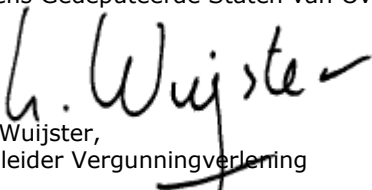
U bent voor het in behandeling nemen van uw aanvraag leges verschuldigd⁹. De verschuldigde leges voor dit besluit bedragen € 2.948,00.

Voor betaling van dit bedrag ontvangt u een factuur. Op deze factuur staat tevens vermeld hoe u eventueel bezwaar kunt aantekenen tegen de hoogte van het legesbedrag en de gehanteerde grondslagen.

Vragen

Heeft u vragen? Belt u dan met Gerard Wijnsma, te bereiken tijdens kantooruren op nummer 038 499 71 86. Schrijft u ons een brief of e-mail? Behandel dan één onderwerp per brief of e-mail. Wilt u ook het zaaknummer Z-HZ_WNB-2019-000388 vermelden? Op die manier kunnen wij sneller op uw vraag of opmerking reageren.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Overijssel,

Lars Wuijster,
teamleider Vergunningverlening

Bijlagen:

Bijlage 1	Voorschriften
Bijlage 2	Overwegingen bij het besluit
Bijlage 3	Onderzoek data
Bijlage 4	Mitigatie (kast laatvlieger)
Bijlage 5	Locatie tijdelijke kasten

Afschriften

Een afschrift van dit besluit is tevens verzonden aan:

- Burgemeester en wethouders van gemeente Deventer;
- Dhr. J.M. de Wever, EcoTierra.

---

⁹ Belastingverordening Overijssel

Als u het niet eens bent met dit besluit kunt u bezwaar maken, als u belanghebbende bent.

Stuurt u dan een bezwaarschrift aan ons. Wij controleren dan of wij een juist besluit hebben genomen.

Uw bezwaarschrift is een brief die aan een aantal eisen moet voldoen.

De wet stelt eisen aan uw bezwaarschrift. Die eisen zijn:

1. U zegt met welk besluit u het niet eens bent. Dit doet u door in uw bezwaarschrift het kenmerk te vermelden dat op onze brief staat.
2. U zegt waarom u het niet eens bent met dit besluit.
3. U zet uw naam, adres, handtekening en de datum op uw bezwaarschrift.
4. U verstuurt het bezwaarschrift op tijd. Op onze brief staat een verzenddatum. U stuurt ons binnen zes weken na die datum uw bezwaarschrift.

Uw bezwaarschrift kunt u op 3 manieren aan ons versturen.

1. Met de post naar: Gedeputeerde Staten van Overijssel, Team Juridische zaken, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.
2. Via internet. U gebruikt daarvoor ons digitale bezwaarformulier. U vindt het formulier via <https://forms.overijssel.nl/bezwaar-klacht/bezwaar-beslissing/>.
3. Met een faxbericht. Het faxnummer van het team Juridische Zaken is: 038 - 425 48 02.

Wat als u niet kunt wachten tot er een nieuw besluit is genomen?

Ook als u bezwaar maakt treedt dit besluit gewoon in werking. Dat kan vervelende gevolgen voor u hebben. U kunt de rechtbank dan vragen een voorlopige beslissing te nemen, door een zogeheten 'voorlopige voorziening' aan te vragen. Dit is een aparte procedure die loopt naast de door u gestarte bezwaarprocedure. Voor de behandeling van uw verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u een bedrag. De rechter kan beslissen dat wij dat bedrag aan u moeten vergoeden. Voor informatie over het indienen van een verzoek belt u met de Rechtbank Overijssel: 088 - 361 55 55.

BIJLAGE 1 - VOORSCHRIFTEN

Moet u volgens voorschriften iets melden of contact opnemen met het bevoegd gezag? Geeft u dan altijd aan dat het gaat om de Wet natuurbescherming - soortenbescherming, de naam van het project en ons kenmerk van dit besluit. Daarmee is direct duidelijk voor welk deel van de organisatie de melding of uw verzoek bestemd is. Het meldpunt is bereikbaar via de telefoon onder nummer 038 425 24 23 of via het e-mailadres meldpunt@overijssel.nl.

Neem ook contact met ons op als bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen. Afhankelijk van de situatie kan een wijziging van de ontheffing nodig zijn of moeten extra maatregelen worden genomen die nodig zijn om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemeen

1. Als u het voornemen heeft af te wijken van de uitvoeringsperiode, de voorgeschreven middelen of voorgenomen handelingen als weergegeven in de aanvraag, dan moet u dit ter goedkeuring voorleggen aan de provincie. Alleen na schriftelijke toestemming van de provincie is de voorgenomen afwijking toegestaan. Neem voor overleg contact op met ons meldpunt.
2. Deze ontheffing is alleen geldig voor (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsoptvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts) personen. De ontheffinghouder of haar rechtsoptvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
3. Minimaal een week voor aanvang dient u de datum van de start van de werkzaamheden te melden bij het meldpunt. Geeft u bij de melding aan:
  - de contactpersoon ter plaatse, inclusief een telefoonnummer;
  - de naam van de begeleidende ecologische deskundige, inclusief een telefoonnummer;
  - het adres waar de werkzaamheden worden uitgevoerd;
  - het kenmerk van deze beschikking (2019/0091748).

Soortspecifiek

Huismus

4. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare perioden van de huismus. De broedperiode van de huismus loopt van maart tot en met augustus. Aaneengesloten vorstperioden van minimaal drie dagen (met overdag temperaturen lager dan 0 graden Celsius) in de periode december tot en met februari vormen ook kwetsbare perioden. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan de broedperiode langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een ecologische deskundige op het gebied van de huismus. De ecologische deskundige dient dit vooraf af te stemmen met de toezichthouder van het bevoegd gezag.
5. Onder de dakranden zijn in juli 2018 6 tijdelijke kasten voor de huismus opgehangen zoals weergegeven in bijlage 5. De tijdelijke kasten moeten tenminste te blijven hangen tot nadat de permanente vervangende verblijfplaatsen zijn gerealiseerd. Het verwijderen van de tijdelijke huismussenkasten mag alleen buiten de kwetsbare periode van de huismus plaatsvinden.
6. Drie tot vijf dagen voorafgaand aan de werkzaamheden moeten de nesten en rustplaatsen van de huismus ongeschikt gemaakt worden. Het ongeschikt maken mag niet in de broedperiode of andere gevoelige perioden uitgevoerd worden. Voorafgaand aan het ongeschikt maken is een controle op het gebruik noodzakelijk door een ecologische deskundige.

7. Het ongeschikt maken van de nesten en rustplaatsen van de huismus moet plaatsvinden door het afdichten van de toegangswegen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van diverse materialen zoals doek, dubbeltjesgaas, spouwborstels of afdichting met pur, mits het afdichten zorgvuldig plaatsvindt zodat geen openingen overblijven. De werkzaamheden worden tezamen met de ecologisch deskundige beslist, uitgevoerd en gecontroleerd op hun effectiviteit. In het logboek moet aangetekend worden op welke wijze dit is gebeurd.
8. In de gerenoveerde panden dient u (tijdens of binnen drie maanden na de renovatie) duurzame, permanente verblijfplaatsen aan te brengen voor de huismus. Hiervoor dient u vogelvides over 3 meter of meer aan te brengen¹⁰. In het logboek moet aangetekend worden waar en op welke wijze dit is gebeurd.

Gewone dwergvleermuis

9. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare perioden van de gewone dwergvleermuis. De kwetsbare overwinteringsperiode loopt van november tot en met maart. De kwetsbare voortplantingsperiode loopt van half mei tot augustus. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige op het gebied van de gewone dwergvleermuis. De ecologisch deskundige dient dit vooraf af te stemmen met de toezichthouder van het bevoegd gezag.
10. In juli 2018 zijn 4 tijdelijke vleermuiskasten opgehangen zoals weergegeven in bijlage 5. De tijdelijke kasten dienen tenminste te blijven hangen tot nadat de permanente vervangende verblijfplaatsen zijn gerealiseerd. Het verwijderen van deze tijdelijke vleermuiskasten mag alleen buiten de kwetsbare perioden van de gewone dwergvleermuis en op het moment dat deze niet in gebruik zijn. Voorafgaand aan het verwijderen is een controle door een ecologisch deskundige noodzakelijk.
11. In de beide gebouwen dienen (tijdens of binnen drie maanden na de renovatie) tenminste 4 permanente voorzieningen op de westgevels te worden gerealiseerd in de vorm van gekoppelde inbouwkasten in de gevels (type IB VL 01 en IB VL 02). Daarnaast dient het dak (tijdens of binnen drie maanden na de renovatie) toegankelijk te worden gemaakt op de in bijlage 4 weergegeven wijze. Het definitieve ontwerp van deze voorzieningen dient tenminste vier weken voor realisatie ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag via het meldpunt.

Laatvlieger

12. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare perioden van de laatvlieger. De kwetsbare overwinteringsperiode loopt van november tot en met maart. De kwetsbare kraamperiode loopt van half mei tot en met juli, maar jonge dieren kunnen nog tot in oktober gezoogd worden. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige op het gebied van de laatvlieger. De deskundige dient dit vooraf af te stemmen met bevoegd gezag.
13. Als permanente mitigatie dient (tijdens of binnen drie maanden na de renovatie) het dak op de in bijlage 4 weergegeven wijze toegankelijk te worden gemaakt. Daarnaast dient u in het dakvlak op het zuiden van de beide gebouwen een voor laatvlieger op maat gemaakte kast te plaatsen volgens het ontwerp zoals dat eveneens is opgenomen als bijlage 4.

Ongeschikt maken

14. De verblijfplaatsen worden 3 tot 5 dagen voor de aanvang van de werkzaamheden ongeschikt gemaakt, buiten de kwetsbare perioden. Het ongeschikt maken van de verblijfplaatsen voor de laatvlieger is toegestaan in de periode maart –half mei of september-oktober. U maakt daarbij gebruik van het afsluiten van openingen, waarbij enkele openingen open worden gelaten met

---

¹⁰ In de aanvraag is aangegeven dat vogelvides over de gehele daklengte worden aangelegd.

exclusion flaps. De werking van de exclusion flaps moet regelmatig worden gecontroleerd. Omdat niet duidelijk is waar verblijfplaatsen precies aanwezig zijn, moet er zorg voor worden gedragen dat alle potentiële openingen worden afgesloten en vleermuizen in het dak de gelegenheid hebben om een exclusion flap te bereiken.

Na het ongeschikt maken moet een controle worden uitgevoerd met behulp van een batdetector. Deze controle moet 3-5 dagen na het ongeschikt maken worden uitgevoerd door de ecologisch deskundige, onder bij nacht geschikte vliegomstandigheden voor vleermuizen ($>10^{\circ}\text{C}$, weinig wind en maximaal motregen). Indien alsnog vleermuizen worden aangetroffen, dan moeten extra maatregelen getroffen worden om de verblijfplaatsen verder ongeschikt te maken. De ecologisch deskundige bepaalt dat. Deze procedure dient herhaald te worden totdat geen exemplaren meer waargenomen worden. De onderhoudswerkzaamheden mogen pas starten als uit de controle blijkt dat er geen vleermuizen meer aanwezig zijn.

Monitoring

15. Het gebruik van de vervangende verblijfplaatsen voor de laatvlieger moet na afronding van de renovatie worden gemonitord. Deze monitoring moet worden uitgevoerd volgens de voorwaarden van het Vleermuisprotocol 2017, tabblad werkwijzen, zomerverblijven van de laatvlieger. De monitoring moet door een ecologisch deskundige op het gebied van de laatvlieger worden uitgevoerd. De monitoring moet in de zomers van 2020-2024 worden uitgevoerd, tenzij al eerder blijkt dat de laatvlieger aantoonbaar gebruik maakt van de vervangende verblijfplaatsen.
16. Indien uit de monitoring blijkt dat permanente voorzieningen niet gebruikt worden door de laatvlieger, dient u in de jaarlijkse monitoringsrapportage aan te geven welke maatregelen nodig zijn om de effectiviteit te verbeteren. Tevens dient u dan een plan van aanpak toe te voegen waarin is weergegeven binnen welke termijn deze aanpassingen worden gerealiseerd.
17. U moet jaarlijks voor 1 november een rapportage over de monitoring conform voorschrift 15 (en indien van toepassing het plan van aanpak conform voorschrift 16) naar ons ter goedkeuring opsturen. Hierin geeft u de resultaten van het afgelopen jaar weer. Indien de laatvlieger aantoonbaar gebruik maakt van de vervangende verblijfplaatsen, dan kunt u ons in deze rapportage verzoeken de monitoring te mogen beëindigen. Wij kunnen aanvullende maatregelen opleggen, indien uit de resultaten blijkt dat de laatvlieger geen gebruik maakt van de permanente voorzieningen. Aanvullende maatregelen kunnen bestaan uit extra voorzieningen of interne of externe aanpassingen aan deze permanente voorzieningen. Dit is afhankelijk van de resultaten van de monitoring.

Overige zaken

18. De werkzaamheden moeten uitgevoerd worden in overeenstemming met bovengenoemde voorschriften en onder begeleiding van een ecologisch deskundige op het gebied van huismus, gewone dwergvleermuis en de laatvlieger ¹¹.

---

¹¹ De provincie Overijssel verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op HBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soorten herkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied); en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of bescherming.

19. U moet een ecologisch logboek (laten) bijhouden, bijvoorbeeld door de ecologisch deskundige. Uit dit logboek moet aantoonbaar blijken hoe en waarom uitvoering is gegeven aan de bovengenoemde voorschriften. Het gaat dan onder andere om het bijhouden van data van uitvoeren in relatie tot weersomstandigheden, rapportage controles en afweging voor locaties van de tijdelijke verblijfplaatsen, permanente verblijfplaatsen, wijze van ongeschikt maken, resultaten controle met BAT detector, en oplossingen bij onverwachte soorten of situatie. Het ecologisch logboek dient aanwezig te zijn op de werklocatie.

BIJLAGE 2 - Overwegingen bij het besluit

Het besluit bestaat uit de ontheffing en voorschriften. In deze bijlage zijn de overwegingen bij het besluit opgenomen. Het besluit en de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De overwegingen zijn als volgt opgebouwd:

A	WEERGAVE VAN DE FEITEN	10
A1	Aanvraag ontheffing beschermde soorten	10
A1.1	Omschrijving van het project / activiteiten	10
A1.2	Doelstelling van het project	10
A1.3	Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd	10
A1.4	Periode	11
A1.5	Onderliggende documenten	11
A1.6	Aanvullende gegevens	11
A2	Bevoegdheid	11
A2.1	Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd	11
A3	Procedure	12
A3.1	Overeenstemming andere provincie	12
A3.2	Adviesverzoek aan gemeente	12
A4	Toetsingskader soorten	12
A4.1	Wettelijke regels	12
A4.2	Provinciaal beleid	12
A4.2.1	Omgevingsverordening, hoofdstuk 7 Natuur	12
A4.2.2	Beleidsregel Natuur Overijssel 2017	13
A4.2.3	Jaarrond beschermde vogelnesten	13
B	TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN	13
B1	Inhoudelijke beoordeling	13
B1.1	Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek	13
B1.1.1	Beschrijving onderzoeksmethoden en resultaat	13
B1.1.2	Beoordeling uitgevoerd onderzoek	14
B1.2	Invloed van het project op betrokken soorten	14
B1.2.1	Effectbeoordeling in de aanvraag	14
B1.2.2	Toetsing van de effectbeoordeling	16
B1.3	Alternatieven voor realisatie van het project	18
B1.3.1	Alternatievenafweging in de aanvraag	18
B1.3.2	Toetsing van de alternatievenafweging	19
B1.4	Wettelijk belang van het project	19
B1.4.1	Motivatie wettelijk belang in de aanvraag	19
B1.4.2	Toetsing aan wettelijk belang	19
B1.5	Beoordeling staat van instandhouding	19
B1.6	Toetsing aan overige vereisten	20

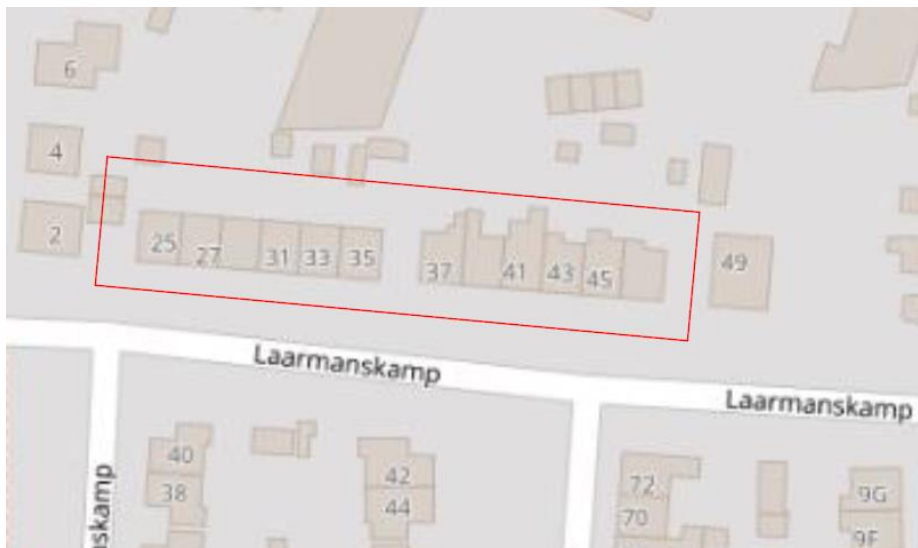
B1.7	Eindconclusie toetsing	20
B1.8	Zorgplicht blijft altijd gelden.....	20
C	Slotconclusie	20

A WEERGAVE VAN DE FEITEN

A1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten

A1.1 Omschrijving van het project / activiteiten

De aanvraag heeft betrekking op complex 102, 12 grondgebonden woningen aan Laarmanskamp 25-47 te Schalkhaar. Het complex is over twee blokken verdeeld.

Figuur 1. Locatie complex 102.

De Marken is voornemens groot onderhoud te plegen en de woningen energetisch te verbeteren. De ingrepen zullen bestaan uit:

- Verwijderen van asbesthoudend dakbeschot en aanbrengen van nieuwe geïsoleerde daken;
- Vervangen van houten buitenkozijnen door kunststof kozijnen met isolatieglas
- Eventueel aanvullen isolatiemateriaal spouwmuur (na beoordeling met warmtebeeldcamera);
- Vloeren na- isoleren waar mogelijk;
- Open verbrandingstoestellen vervangen door gesloten en zuinige combi HR ketels.

De werkzaamheden zullen per woning enkele dagen in beslag nemen en starten in het najaar van 2019.

A1.2 Doelstelling van het project

Het doel van het project is het uitvoeren van groot onderhoud en de woningen energetisch te verbeteren. Door deze woningen aan te pakken en om te vormen tot goed geïsoleerde woningen worden enerzijds de energielasten sterk verlaagd en anderzijds het comfort en binnenmilieu verbeterd.

A1.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd

U vraagt ontheffing aan van de verbodsbepalingen en soorten, zoals opgenomen in tabel 1.

Tabel 1: soorten en verbodsbepalingen

Soort	verbodsbepaling		
	nesten, rustplaatsen en eieren opzettelijk vernielen of beschadigen ¹²	Opzettelijk verstoren ^{13, 14}	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen ¹⁵
huismus	X	X	
Gewone dwergvleermuis		X	X
Laatvlieger		X	X

A1.4 Periode

De ontheffing wordt aangevraagd voor de periode van 1 januari 2019 tot en met 1 januari 2024.

A1.5 Onderliggende documenten

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende documenten toegezonden:

- EcoTierra, 27 november 2017. Toets potentiële natuurwaarden diverse woningen aan de Laarmanskamp te Schalkhaar;
- EcoTierra, 17 oktober 2018. Laarmanskamp 25-47 te Schalkhaar. Nader onderzoek naar vleermuizen, Gierzwaluw, Huismus en Steenmarter;
- EcoTierra, 28 oktober 2018. EB.2018.091- Projectplan Laarmanskamp 25-47 te Schalkhaar;
- EcoTierra, 21 februari 2019. Beantwoording vragen provincie Overijssel aangaande ontheffingsaanvraag Laarmanskamp te Schalkhaar

A1.6 Aanvullende gegevens

Wij hebben uw aanvraag op 24 januari 2019 ontvangen. Er zijn geen aanvullende gegevens gevraagd. Op 21 februari 2019 hebt u enkele vragen per e-mail beantwoord en/of toegelicht¹⁶.

A2 Bevoegdheid

A2.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd

De aangevraagde activiteiten vinden (hoofdzakelijk) plaats op het grondgebied van Overijssel. De activiteiten vallen niet onder de uitzonderingen van de bevoegdheid, zoals weergegeven in het Besluit natuurbescherming¹⁷. In dat geval zijn Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel bevoegd tot het nemen van besluiten op basis van de Wnb (art. 1.3, eerste lid).

¹² Art. 3.1, tweede lid

¹³ Art. 3.1, vierde lid

¹⁴ Art. 3.5, tweede lid

¹⁵ Art. 3.5, vierde lid

¹⁶ Ons kenmerk 2019/0058601.

¹⁷ Besluit natuurbescherming, art. 1.3, eerste lid.

Als de activiteiten ook gevolgen heeft voor populaties van soorten op het grondgebied van de aangrenzende provincie (Wnb, art. 1.3, derde lid) stemmen wij ons besluit af met gedeputeerde staten van die provincie.

A3 Procedure

De procedure voor het verlenen van de ontheffing is uitgevoerd in overeenstemming met hoofdstuk 5 van de Wnb. Daarbij zijn de relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

A3.1 Overeenstemming andere provincie

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op ons grondgebied. De effecten van het project op beschermde soorten zijn beperkt tot ons grondgebied. Overeenstemming met een andere provincie is niet nodig.

A3.2 Adviesverzoek aan gemeente

Wij hebben de aanvraag naar het college van burgemeester en wethouders van gemeente Deventer gestuurd met het verzoek om advies. De gemeente is vier weken de gelegenheid geboden om te reageren.

Zij heeft van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

A4 Toetsingskader soorten

Een ontheffing kan worden verleend als aan verschillende kaders is voldaan. In deze paragraaf beschrijven we kort aan welke kaders wordt getoetst.

A4.1 Wettelijke regels

Een verzoek tot ontheffing wordt beoordeeld op basis van de regels, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 3, paragraaf 3.1, 3.2 en 3.3 van de Wet natuurbescherming. Bij ons oordeel houden we tevens rekening met het derde lid van artikel 1.10 Wnb.

Ook het Besluit natuurbescherming¹⁸ en (soms) de Regeling natuurbescherming¹⁹ zijn voor de toetsing relevant.

A4.2 Provinciaal beleid

Naast de wettelijke regels hebben wij beleid opgesteld in onze Omgevingsvisie. De regels, die daaruit voortkomen, zijn vastgelegd in onze Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hoofdstuk 7).

A4.2.1 Omgevingsverordening, hoofdstuk 7 Natuur

Met de Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hierna: Omgevingsverordening) hebben wij een nadere invulling gegeven aan enkele wettelijke regels. In deze verordening zijn een aantal nationaal beschermd diersoorten vrijgesteld van de verbodsbepalingen. Het gaat om soorten die algemeen voorkomen. De betreffende soorten zijn opgenomen in bijlage 9a bij artikel 7.4.1 van de Omgevingsverordening. De populaties van deze soorten verkeren in een gunstige staat van instandhouding. Deze vrijstellingen zijn aanvullend aan de vrijstellingen via de gedragscodes.

Voor de soorten in de eerder genoemde bijlage geldt een vrijstelling voor het opzettelijk doden of vangen. Dit geldt alleen als dit nodig is in het belang, zoals dit is weergegeven per soort in bijlage 9a bij artikel 7.4.1 van de Omgevingsverordening. Voor deze soorten is het ook toegestaan om de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen, als aan onderstaande voorwaarden zijn voldaan.

---

¹⁸ Art. 3.9 Besluit natuurbescherming

¹⁹ Art. 3.22 Regeling natuurbescherming i.s.m. art. 3.25 Besluit natuurbescherming

Voorwaarden

- De vrijstelling voor de handeling is niet geregeld in een door de minister goedgekeurde gedragscode.
- Er zijn geen andere bevredigende oplossingen om de doelstellingen van de handelingen te bereiken.
- De algemene zorgplicht is in acht genomen. Dat wil zeggen dat het opzettelijk vangen en doden van dieren zoveel mogelijk is voorkomen.

A4.2.2 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

In onze beleidsregel²⁰ is vastgesteld dat wij kennisdocumenten soorten²¹ (voorheen de soortenstandaarden) betrekken bij de afweging tot het verlenen van een ontheffing op basis van de artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb.

A4.2.3 Jaarrond beschermde vogelnesten

Het beleid van het ministerie van Economische Zaken voor jaarrond beschermde nesten heeft Gedeputeerde Staten van Overijssel onverkort overgenomen.

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en het uitbroeden van de eieren en voor het grootbrengen van de jongen. Als het gaat om vogelsoorten, waarbij de jongen direct het nest verlaten (nestvlinders), is ook de ruime omgeving van het nest belangrijk. In de context van de Wnb valt onder nest zowel de inhoud als de functionele omgeving onder het begrip nest. De omvang van de functionele omgeving verschilt per vogelsoort. Het betreft de omgeving die nodig is om het broedsucces van de betreffende vogelsoort te garanderen. Onder de verbodsbepaling²² vallen alle activiteiten die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Tijdens het broedseizoen zijn de verbodsbepalingen van toepassing op alle in gebruik zijnde nesten van vogels.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Die vogels gebruiken hun nest niet als een vaste rust of verblijfplaats. De meeste nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen niet de bescherming van artikel 3.1 van de Wnb.

Nesten van de huismus zijn jaarrond beschermd. Voor deze soort geldt dat de specifieke voorwaarden voor de nestplek niet overal aanwezig zijn. De broedplekken met het ecologisch functionele leefgebied van deze soorten genieten daarom ook buiten het broedseizoen bescherming. Op basis daarvan is bij het verwijderen van (oude) nesten van deze soort altijd een ontheffing nodig. Zonder ontheffing is er sprake van een overtreding van de verbodsbepalingen.

B TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN

B1 Inhoudelijke beoordeling

Onze Omgevingsverordening geeft voor uw handeling en betrokken soorten geen vrijstelling. We betrekken wel het kennisdocument soorten²³ (voorheen de soortenstandaard) van de huismus en de gewone dwergvleermuis bij onze toetsing.

B1.1 Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek

B1.1.1 Beschrijving onderzoeksmethoden en resultaat

Het onderzoek bestond uit een in 2017 uitgevoerde quickscan en een nader onderzoek in 2017 en 2018 naar het voorkomen van verblijfplaatsen van gierzwaluw, huismus, vleermuizen en steenmarter. Het

²⁰ Art. 4.2.1 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

²¹ Te raadplegen via: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>.

²² Art 3.1, eerste, tweede, derde en vierde lid van de Wnb

²³ Te raadplegen via: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>.

onderzoek naar gierzwaluwen en huismus is gebaseerd op de voor deze soorten bekende kennisdocumenten. Het onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd volgens het vleermuisprotocol 2017. Tijdens de onderzoeken is gelet op sporen of waarnemingen van steenmarter. Daarnaast is met een technische medewerker van De Marken onderzocht hoe de constructie van het dak is en of de muren al eerder waren geïsoleerd.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de onderzoeksmomenten en de omstandigheden tijdens de onderzoeken.

Gierzwaluw

Er zijn geen nesten van de gierzwaluw vastgesteld. Er zijn geen in- of uitvliegende exemplaren waargenomen en er is geen reactie gekomen op het zogenaamde tapen (afspelen geluiden en luisteren naar reactie). Er is geen ontheffing aangevraagd voor gierzwaluw.

Huisumus

Tijdens het onderzoek zijn drie nesten van de huismus vastgesteld in de te renoveren woningen, namelijk bij huisnummers 25, 37 en 39. De huismus komt tevens voor in de directe omgeving. In de woningen tegenover en naast het plangebied zijn ook broedlocaties aanwezig.

Vleermuizen

Er is tijdens het onderzoek van 8 juli 2018 een zomerverblijf van laatvlieger aangetroffen bij de kopgevel van huisnummer 25. Tijdens de avondonderzoeken van 2017 is er een mannetje gewone dwergvleermuis waargenomen die een baltsvlucht vloog tussen de bomen langs de Laarmanskamp en de doorgang tussen woning 35 en 37. Het was echter lastig te bepalen of het exemplaar binding had met de woningen binnen het plangebied of de woning tegenover het plangebied. In dit kader is op 3 oktober een extra onderzoek ingezet. Daarbij vloog een gewone dwergvleermuis uit een gevelpan (tweede dakpan van boven, links) van nummer 37.

Zomer- en/of paarverblijven van de gewone dwergvleermuis kunnen een aanwijzing zijn dat de aanwezige individuen de locatie ook als winterverblijf gebruiken. Er zijn geen zwermende groepen gewone dwergvleermuizen waargenomen, dus massawinterverblijven zijn niet te verwachten. Over de overwinteringslocatie van laatvliegers is nog weinig bekend. Het merendeel van de exemplaren overwinteren op nog onbekende locaties.

Steenmarter

Er zijn geen sporen van verblijfplaatsen van steenmarter aangetroffen.

B1.1.2 Beoordeling uitgevoerd onderzoek

Volgens de aanvrager is het onderzoek uitgevoerd volgens de kennisdocumenten en het vleermuisprotocol 2017. De onderzoeken zijn uitgevoerd volgens de beschrijving in deze kennisdocumenten en protocollen en onder gunstige omstandigheden. Tijdens het onderzoek zijn van zowel huismus als vleermuizen verblijfplaatsen in/aan de panden aangetroffen. Voor de steenmarter is geen kennisdocument opgesteld. Er zijn geen waarnemingen gedaan of sporen gevonden die op een verblijfplaats wijzen. De onderzoeken zijn voldoende om de aan- of afwezigheid van verblijfplaatsen te kunnen bepalen.

B1.2 Invloed van het project op betrokken soorten

B1.2.1 Effectbeoordeling in de aanvraag

Huisumus

De ingrepen zullen tot gevolg hebben dat de drie in het complex 102 aanwezige nesten van de huismus verloren zullen gaan.

De werkzaamheden worden in het najaar van 2019, buiten het broedseizoen van de huismus uitgevoerd. De huismus is in oktober zeker uitgebroed en zal de woning waarschijnlijk niet veelvuldig gebruiken als schuilplek, alleen bij zeer koud weer voor langere periode.

Als tijdelijke mitigatie zijn in juli 2018 aan de woningen aan de overzijde van de straat 6 huismuskasten (type NK SA 01 Ovaal, Vivara pro) opgehangen (aan het complex Laarmanskamp 30-40) volgens de in het kennisdocument weergegeven vereisten.

Daarnaast worden er in de nieuwe situatie minimaal 6 nieuwe broedlocaties gecreëerd. In de praktijk zal dat meer zijn, omdat over de gehele lengte van de woningen vogelvides worden toegepast. Bij de plaatsing zal rekening worden gehouden met zonbeschijning (realisatie aan noord of oostzijde).

Gewone dwergvleermuis

Door de ingrepen gaat een paarverblijf van de gewone dwergvleermuis verloren. Andere effecten treden niet op omdat alleen activiteiten aan het gebouw plaatsvinden. De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de gevoelige periode van de gewone dwergvleermuis.

Als tijdelijke mitigatie zijn in juli 2018 4 tijdelijke vleermuiskasten (type Beaumaris midi, Vivara pro) opgehangen aan bomen langs de Laarmanskamp en aan de noordzijde van Laarmanskamp 42, in het paarterritorium van het betrokken exemplaar. Als permanente verblijfplaats worden in de westgevels 2 maal 2 inbouwstenen (IB VL 01, Vivara) ingemetseld, gekoppeld met een extra steen (IB VL 02), waardoor een grotere verblijfplaats ontstaat.

Daarnaast worden ook de daken weer geschikt gemaakt voor vleermuizen (dit is beschreven bij de laatvlieger).

Laatvlieger

Door de ingrepen gaat een zomerverblijf van de laatvlieger verloren. Andere effecten treden niet op omdat alleen het gebouw wordt gewijzigd. De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de gevoelige periode van de laatvlieger.

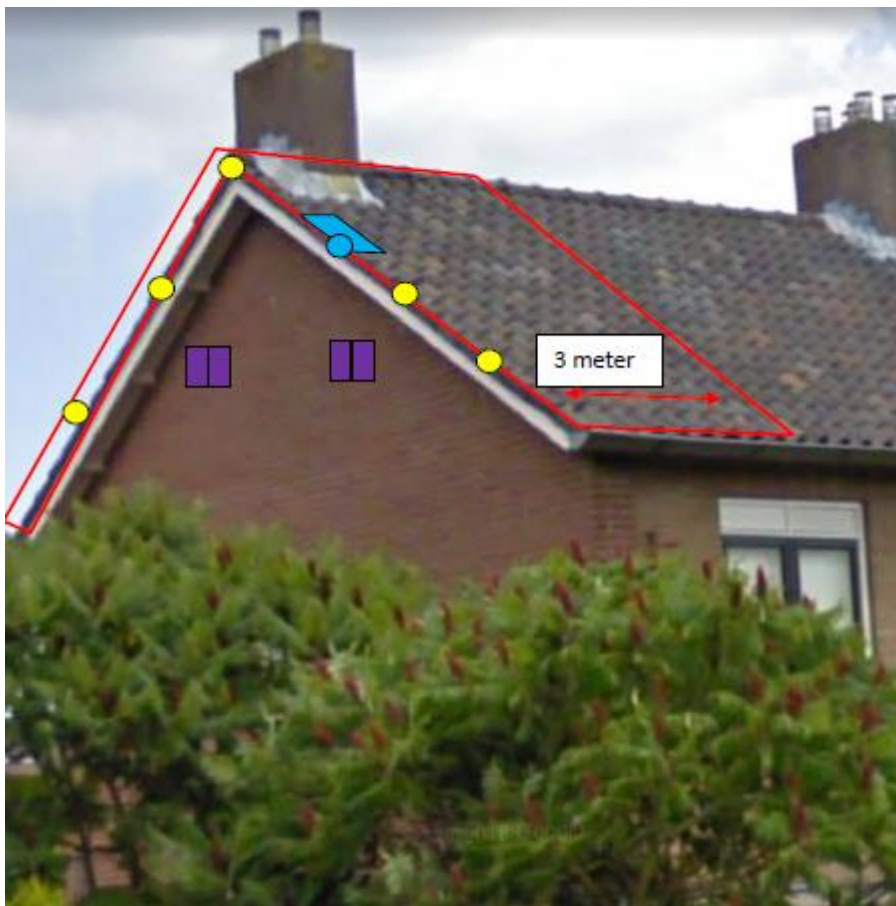
Laatvlieger is een soort die niet voorkomt in de typen kasten die veel gebruikt worden als tijdelijke mitigatie. Er worden geen tijdelijke mitigerende maatregelen genomen. In de nieuwe daken wordt een gedeelte van het dak toegankelijk en geschikt gemaakt voor de laatvlieger (en ook de gewone dwergvleermuis). De exacte uitvoering is nog niet bekend (materiaal, uitvoering van dak etc.).

Aan de westgevels van beide blokken, zullen, zowel aan de noord- als de zuidzijde, ruwe platen worden aangebracht op het isolatiemateriaal. Deze platen zullen minimaal 3 meter doorlopen vanaf de gevel. Indien noodzakelijk wordt het einde van de platen dichtgemaakt opdat de vleermuizen niet verder het dak in kunnen. Het ruwe materiaal zal niet bestaan uit vezels waarachter de nageltjes van vleermuizen kunnen blijven haken.

Er zullen aan beide kanten bij de gevelpannen openingen, vergelijkbaar met de huidige situatie worden gecreëerd, 2 openingen aan elke zijde en een opening bij de nokpan. Er wordt voor gezorgd dat vleermuizen het gehele dakvlak kunnen doorkruipen, ook naar de andere zijde van het dak. Mogelijk vergt dit aanpassing van enkele panlatten en dergelijke. Er zal aan de zuidzijde, direct grenzende aan de gevel, een speciaal te ontwerpen kast voor de laatvlieger worden ingebouwd (op maat in eigen beheer vervaardigd). Het ontwerp is gebaseerd op de kast zoals eerder toegepast in een ontheffing voor de laatvlieger bij t Vaneker, Enschede²⁴. Bij beide blokken zal een dergelijke kast worden ingebouwd. De kasten worden van ruw materiaal gemaakt of opgeruwd en er zullen uitwerpselen, indien te verkrijgen in het huidige dak, worden geplaatst in de kast. De opening die toegang geeft tot de kast zal zich bevinden in een gevelpan. Dit is hetzelfde soort toegang als in de huidige situatie. In bijlage 4 is een weergave van de kast opgenomen.

---

²⁴ Ons kenmerk 2017/0280725

Figuur 2. Mitigatie vleermuizen (gewone dwergvleermuis en laatvlieger) westgevels. Locatie te plaatsen ruw materiaal (rood kader), de te plaatsen kast (blauw vlak), openingen die toegang bieden naar dakvlak (gele stippen) en in te bouwen vleermuisstenen (paarse vlakken).

De daken worden weer deels toegankelijk/geschikt gemaakt. De twee kasten bieden een net iets afwijkend microklimaat dat mogelijk aantrekkelijk is voor de laatvlieger. Dit is echter nog niet goed bekend. Hierdoor heeft het exemplaar meerdere alternatieve verblijfplaatsen ter beschikking (naast de nog onbenutte verblijfplaatsen in woningen van dezelfde bouwperiode).

Ongeschikt maken

Voorafgaand aan de uitvoering van de werkzaamheden worden de verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt door de in en uitgangen (gevelpannen) fysiek af te dichten. Daarbij zullen enkele openingen worden voorzien van exclusion flaps aan elke dakzijde en de nok. Kort voorafgaande aan de daadwerkelijke ingrepen wordt een uit-/invliegcheck uitgevoerd om vast te stellen of en waar zich nog vleermuizen ophouden. Dit gebeurt door met de batdetector en een zaklamp. De check vindt 's ochtends of 's avonds plaats, afhankelijk van de te verwachten temperatuur en weersomstandigheden. Indien vleermuizen worden aangetroffen wordt in overleg met de ter zake kundige ecooloog bepaald waar en welke maatregelen moeten worden genomen om de dieren met zachte hand te 'dwingen' te vertrekken. Tevens wordt een controle op vogels uitgevoerd om er zeker van te zijn dat er geen vogels in de daken aanwezig zijn.

B1.2.2 Toetsing van de effectbeoordeling

Huismus

Als mitigatie voor de 3 aan te tasten nestplaatsen zijn 6 tijdelijke kasten geplaatst. Volgens het kennisdocument worden per verblijfplaats 2 alternatieven aangeboden, ook de plaatsing voldoet aan de

vereisten in het kennisdocument. De kasten zijn ruim voor de werkzaamheden geplaatst waardoor de huismussen voldoende tijd hebben om te wennen aan de kasten en deze in gebruik te nemen.

Voorafgaand aan de werkzaamheden moeten de verblijfplaatsen ontoegankelijk worden gemaakt. U doet dit door de verblijfplaatsen na het broedseizoen af te sluiten, waarbij vluchtopeningen via exclusion flaps beschikbaar blijven. Het gebruik van exclusion flaps is echter bedoeld voor vleermuizen. In afwijking tot de beschrijving in de aanvraag moet er voorafgaand aan het ongeschikt maken en afsluiten van de toegangsopeningen gecontroleerd worden of er door de huismus gebruik gemaakt wordt van het dak.

De dakrand van de beide gebouwen wordt beschikbaar gemaakt als nestplaats door het plaatsen van vogelvides. Vogelvides bieden per meter twee nestplaatsen, zodat tenminste drie meter noodzakelijk is. U geeft aan dat vogelvides over de gehele lengte van het dak worden gerealiseerd. Hierdoor worden voldoende alternatieve nestplaatsen aangeboden, overeenkomstig het kennisdocument.

Naast het broedseizoen zijn ook aaneengesloten vorstperioden van minimaal drie dagen (met overdag temperaturen lager dan 0 graden Celsius) in de periode december tot en met februari kwetsbare perioden. Ook in die periode kan niet gewerkt worden, tenzij de nestlocaties buiten kwetsbare perioden ongeschikt zijn gemaakt.

Doordat tijdelijke en permanente verblijfplaatsen worden gerealiseerd, zijn er tijdens en na de werkzaamheden voldoende nestgelegenheid en schuilplaatsen. Hierdoor komt de functionaliteit van het plangebied voor de huismus niet in gevaar.

De hier beschreven maatregelen in planning, tijdelijke en permanente verblijfplaatsen zijn noodzakelijk om een effect op de gunstige staat van instandhouding te voorkomen. Daarom leggen wij deze maatregelen vast in de voorschriften, onder soortspecifiek, de huismus.

Gewone dwergvleermuis

De werkzaamheden worden uitgevoerd vanaf oktober 2019, buiten de gevoelige periode voor gewone dwergvleermuis.

Als mitigatie voor het aan te tasten paarverblijf zijn 4 tijdelijke kasten geplaatst. De gebruikte vleermuiskasten zijn geschikt als tijdelijke vervanger voor een paarverblijf. Ze kunnen echter niet de mogelijke functie als winterverblijf vervangen. Enkele kasten zijn aan bomen opgehangen, aangezien de temperatuur bij een paarverblijf van beperkt belang is. De kasten zijn aangeboden in het huidige territorium. De kasten zijn ruim voor de werkzaamheden geplaatst en in voldoende mate.

Als permanente mitigatie worden geschakelde inbouwkasten geplaatst (4) en wordt bovendien aan de westelijke zijde van elk gebouw het dak toegankelijk gemaakt (zie overwegingen laatvlieger). De permanente voorzieningen zijn wel geschikt als winterverblijfplaats voor kleine groepjes dieren tijdens een milde winterperiode.

De hier beschreven maatregelen in planning, tijdelijke en permanente verblijfplaatsen zijn noodzakelijk om een effect op de gunstige staat van instandhouding te voorkomen. Daarom leggen wij deze maatregelen vast in de voorschriften, onder soortspecifiek, de gewone dwergvleermuis.

Laatvlieger

De werkzaamheden worden uitgevoerd vanaf oktober 2019, buiten de gevoelige periode voor laatvlieger. Laatvlieger kan jongen nog zogen tot in oktober. De aangetroffen verblijfplaats is echter geen kraamverblijf. We kunnen instemmen met uitvoering vanaf oktober 2019. Het is wel mogelijk dat het verblijf ook in de winterperiode wordt gebruikt.

Als permanente mitigatie worden de daken aan de westzijde van elk gebouw, over een zone van 3 meter toegankelijk gemaakt voor vleermuizen. Daarnaast wordt aan de zuidkant van elk pand een op maat gemaakte inbouwkast geplaatst. Deze kast is gemaakt op basis van de vervangende verblijfplaatsen in

een eerdere door ons verleende ontheffing, waarbij gebruik is gemaakt van een ontwerp uit een rapport van Bureau Waardenburg. Het is echter geen bewezen effectieve mitigatie. Laatvlieger is een soort die niet in de normaliter gebruikte vleermuiskasten voorkomt. Over geschikte verblijfplaatsen en mitigatie is relatief weinig bekend. Daarom is monitoring van de effectiviteit noodzakelijk.

De hier beschreven maatregelen in planning, tijdelijke en permanente verblijfplaatsen en monitoring zijn noodzakelijk om een effect op de gunstige staat van instandhouding te voorkomen. Daarom leggen wij deze maatregelen vast in de voorschriften, onder soortspecifiek, de laatvlieger.

Gewone dwergvleermuis en laatvlieger

Voorafgaand aan de werkzaamheden maakt u de verblijfplaatsen ongeschikt voor vleermuizen door deze fysiek af te sluiten. U geeft daarbij aan dat aan elke dakzijde en de nok invliegopeningen met exclusion flaps worden afgesloten. Het afsluiten van verblijfplaatsen met exclusion flaps is een methode die vaker wordt toegepast en geschikt is. U wilt de exclusion flaps echter inzetten in combinatie met het fysiek dichtmaken van de openingen (bijv. met PUR schuim). Dit kan alleen als er zekerheid is over de constructie van de verblijfplaats, de mogelijkheden die vleermuizen hebben om zich in het dak te verplaatsen en de bereikbaarheid van de openingen. Er moeten voldoende openingen met exclusion flaps worden afgedicht om er zeker van te zijn dat er geen vleermuizen in worden gesloten.

Een zorgvuldige wijze van ongeschikt maken is noodzakelijk om negatieve effecten en overtreding van andere verboden te voorkomen. We leggen dit vast in de voorschriften, onder soortspecifiek, ongeschikt maken.

U vraagt tevens ontheffing aan voor het verstoren van huismus met wezenlijke invloed op de staat van instandhouding en het verstoren van gewone dwergvleermuis. Wij verlenen u geen ontheffing van deze verboden, omdat de door u genomen of te nemen maatregelen voorkomen dat er een overtreding van deze verboden optreedt. Er is wel ontheffing nodig voor het verstoren van de laatvlieger, omdat voor deze soort geen tijdelijke maatregelen worden genomen.

Conclusie toetsing

Door de werkzaamheden kunnen verblijfplaatsen van huismus, gewone dwergvleermuis en laatvlieger verloren gaan. Hiervoor is ontheffing nodig. Door de genomen maatregelen in planning, en door het aanbieden van tijdelijke en permanente verblijfplaatsen blijft voor de betrokken soorten de functionaliteit gewaarborgd.

In de volgende paragrafen toetsen wij of de ontheffing op basis van de wet verleend kan worden.

B1.3 Alternatieven voor realisatie van het project

B1.3.1 Alternatievenafweging in de aanvraag

Het uitvoeren van de renovatiewerkzaamheden en het nemen van energetische maatregelen is locatie gebonden en kan niet op een andere plek worden uitgevoerd.

Een alternatieve inrichting is niet aan de orde omdat het alleen het uitvoeren van renovatiewerkzaamheden en het nemen van energetische maatregelen betreft. Het plangebied wordt niet opnieuw ingericht.

Een alternatieve werkwijze is niet aan de orde. Voor vleermuizen en huismus worden voorzorgsmaatregelen genomen om schade tijdens de uitvoering van de werkzaamheden tot een minimum te beperken. Gekozen wordt voor een voor vleermuizen en huismus optimale werkwijze.

De planning is volledig aangepast aan de functies die het plangebied heeft voor vleermuizen en huismus. De werkzaamheden vinden plaats in de ecologisch meest gunstige periode. Het hanteren van een andere planning heeft voor de aanwezige soorten geen voordelen.

B1.3.2 Toetsing van de alternatievenafweging

Het project is locatiespecifiek. De woningen hebben onderhoud nodig en isolatie is noodzakelijk om te kunnen voldoen aan duurzaamheidseisen. Voor de uitvoering van de isolatie zijn geen reële alternatieven. Voor de uitvoering van de werkzaamheden en de planning wordt rekening gehouden met beschermde soorten. Omdat de werkzaamheden niet op een andere locatie of andere wijze uitgevoerd kunnen worden is voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

B1.4 Wettelijk belang van het project

B1.4.1 Motivatie wettelijk belang in de aanvraag

De voorgenomen activiteiten zijn volgens de aanvraag nodig in het belang van 'de volksgezondheid of de openbare veiligheid' en 'de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten'.

De woningen zijn gebouwd in 1960-1961 (bron: bagviewer.kadaster.nl) en zijn verouderd. De energetische prestaties van de woningen zijn slecht. Hierdoor is de woontechnische kwaliteit en de verhuurbaarheid van deze woningen onder de maat. De woningen zijn qua klimaatbeheersing sterk verouderd. De bewoners van de woningen zijn vaak oudere mensen die extra vatbaar zijn voor een slecht binnenklimaat. In de woningen is asbest aanwezig. Asbest kan, bij verkeerd handelen, een gevaar opleveren voor de gezondheid van de bewoners. Na de renovatie zullen de daken uiteraard geen asbest meer bevatten waardoor dat risico is uitgesloten. Door de woningen te renoveren en energetisch aan te pakken worden enerzijds de energielasten sterk verlaagd en anderzijds het comfort en binnenmilieu verbeterd. Het project draagt daarmee bij aan de verbetering van de volksgezondheid door de woningvoorraad te verbeteren.

Het verbeteren van het binnenmilieu van woningen, scholen en kindercentra is één van de speerpunten uit de Nationale aanpak Milieu en Gezondheid van de overheid. Tevens is het energiezuiniger maken van de woningvoorraad een belangrijk actiepoint uit het Energieakkoord van de Rijksoverheid. Een belangrijk doel van het Energieakkoord en het Energieconvenant is het tegengaan van het broeikaseffect op klimaatverandering. Hoewel het tegengaan van de effecten van het broeikaseffect een mondiale aangelegenheid is, is de ontwikkeling van en het streven naar reductie van emissies voor ieder individueel land een belangrijk politiek thema. Wil je op mondiaal niveau de problematiek van het broeikaseffect aanpakken, dan zal ook op nationaal niveau dienen te worden geïnvesteerd. Het renovatieproject vormt een onderdeel van zo'n investering.

B1.4.2 Toetsing aan wettelijk belang

Wij zijn van oordeel dat de wettelijke belangen voldoende zijn aangetoond. Renovatie en isolatie van woningbouw biedt een belangrijke verbetering van het binnenklimaat waardoor gezondheidsklachten minder kans krijgen. Ook de verwijdering van asbest draagt bij aan de volksgezondheid. Daarnaast is (voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger) het belang 'de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' voldoende aangetoond, omdat duurzame woningen bijdragen aan energiebesparing.

B1.5 Beoordeling staat van instandhouding

De landelijke staat van instandhouding van de huismus is matig ongunstig. De adviseur van de aanvrager heeft in de omgeving meerdere onderzoeken uitgevoerd. Hier worden vaak huismussen waargenomen, maar altijd in kleine aantallen. Alleen de verblijfplaatsen worden aangetast, hiervoor worden tijdig alternatieven (tijdelijk en permanent) aangeboden, waardoor de functionele leefomgeving in stand blijft en er geen afbreuk van de lokale gunstige staat van instandhouding plaatsvindt.

De landelijke staat van instandhouding van gewone dwergvleermuis wordt beoordeeld als gunstig. Ook rondt Deventer en Schalkhaar zijn (door onderzoeken van de adviseur EcoTierra) veel verblijfplaatsen

aangetoond. Een afbreuk van de lokale staat van instandhouding is niet aan de orde omdat voldoende vervangende verblijfplaatsen worden gerealiseerd en daardoor de functionele leefomgeving in stand blijft.

Laatvlieger staat als kwetsbaar op de rode lijst, maar lijkt het (aan de hand van door EcoTierra uitgevoerde onderzoeken) relatief goed te doen in Schalkhaar. De omgeving is geschikt door de aard van de woningen en groenstructuren. Er wordt 1 zomerverblijf aangetast, waarvoor alternatieven aanwezig zijn en ook alternatieven worden gerealiseerd in de woningen. Hierdoor zal de functionele leefomgeving in stand blijven en wordt de gunstige staat van instandhouding niet aangetast.

B1.6 Toetsing aan overige vereisten

Op basis van de Wnb²⁵ houden wij bij onze besluiten rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Ook nemen we regionale en lokale bijzonderheden mee in de overweging.

Wij zien geen aanleiding om de gevraagde ontheffing te weigeren op basis van art. 1.10, derde lid Wnb.

B1.7 Eindconclusie toetsing

De gevraagde ontheffing van de verbodsbepalingen voor de huismus, de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger kan op basis van de wettelijke en beleidsmatige regels worden verleend. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten worden niet aangetast. Er is geen andere bevredigende oplossing voor handen waarbij minder effecten op de beschermde soorten optreden. Er is een wettelijk belang aanwezig om de negatieve effecten op de betrokken soorten te rechtvaardigen. We verbinden wel voorschriften aan de ontheffing.

B1.8 Zorgplicht blijft altijd gelden

Ongeacht wat in het besluit is weergegeven geldt altijd de zorgplicht, zoals deze is weergegeven in de Wnb²⁶. De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dieren, planten en hun directe leefomgeving.

C Slotconclusie

Er zijn geen belemmeringen om de aangevraagde ontheffing in verband met de renovatie van Laarmanskamp 25-47 te Schalkhaar te verlenen. Om de bescherming van natuurwaarden zo goed mogelijk te borgen zijn aan de ontheffing voorschriften verbonden.

---

²⁵ Wnb, artikel 1.10, derde lid.

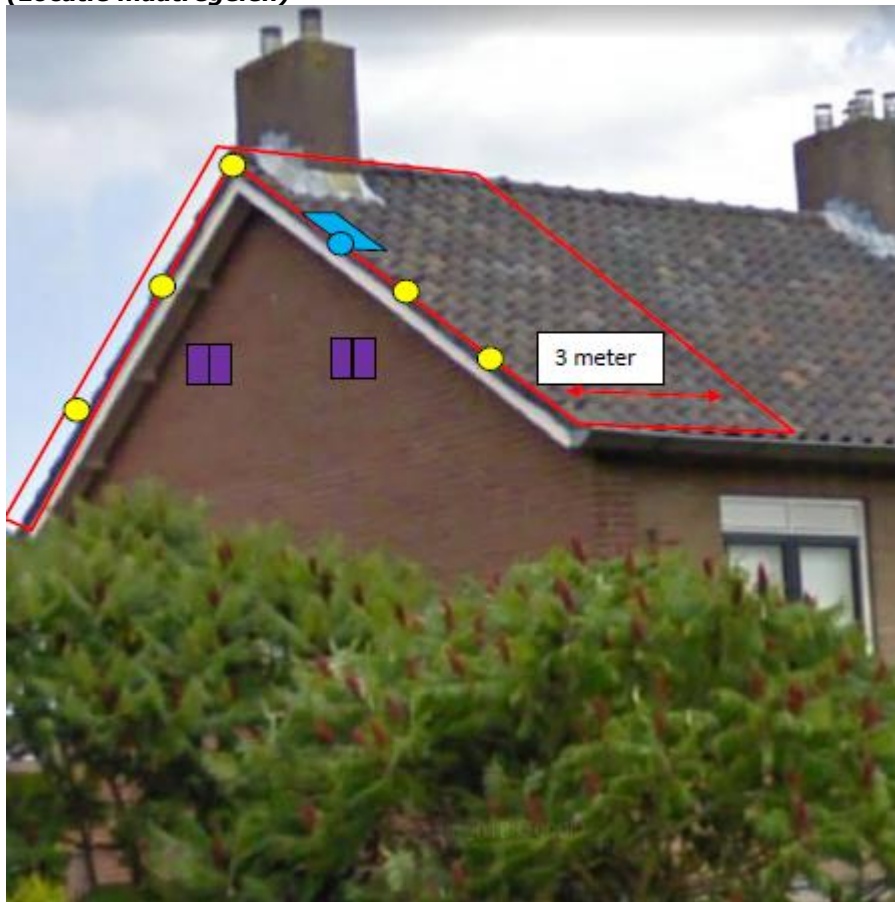
²⁶ Art. 1.11, eerste en tweede lid

BIJLAGE 3. Onderzoek data

Datum	Tijdstip	Aantal onderzoekers	Onderzochte soort	Onderzochte functie	Weersgesteldheid
06-09-2017	Avond	1 (20.00-22.45)	Vleermuis	Zomer-/paarverblijf (winterverblijf)	14°C, droog, 3 Bft, half bewolkt
27-09-2017	Avond	2 (19.20-22.15)	Vleermuis	Zomer-/paarverblijf (winterverblijf)	15°C, droog, 2 Bft, helder
03-10-2017	Avond	1 (18.50-21.00)	Vleermuis	Zomer-/paarverblijf (winterverblijf)	15°C, droog, 3 Bft, helder
13-04-2018	Overdag	1 (11.45-13.15)	Huismus	Nest	18°C, droog, 1 Bft, bewolkt
07-05-2018	Overdag	1 (15.00-16.10)	Huismus	Nest	25°C, droog, 1/2 Bft, zonnig
23-05-2018	Avond	1 (21.30-22.20)	Gierzwaluw	Nest (topen)	22°C, droog, 1/2 Bft, helder
27-05-2018	Avond	2 (20.30-23.30)	Vleermuis/ Gierzwaluw	Zomer-/kraamverblijf nest	20°C, droog, 1 Bft, half bewolkt
05-06-2018	Avond	1 (21.30-22.00)	Gierzwaluw	Nest (topen)	20°C, droog, 1/2 Bft, helder
11-06-2018	Ochtend	2 (02.30-05.15)	Vleermuis/ Gierzwaluw	Zomer-/kraamverblijf nest	13°C, droog, 1/2 Bft, helder
26-06-2018	Avond	2 (21.00-00.00)	Vleermuis Gierzwaluw	Zomer-/kraamverblijf Nest	22°C, droog, 1/2 Bft, licht bewolkt 20°C, droog, 1/2 Bft, half bewolkt
08-07-2018	Avond	2 (21.00-00.00)	Vleermuis/ Gierzwaluw	Zomer-/kraamverblijf Nest	N.v.t.
12-09-2018	Overdag	2	N.v.t.	Constructie woning	

BIJLAGE 4. Mitigatie vleermuizen

(Locatie maatregelen)

Figuur. Mitigatie vleermuizen westgevels. Locatie te plaatsen ruw materiaal (rood kader), de te plaatsen kast (blauw vlak), openingen die toegang bieden naar dakvlak (gele stippen) en in te bouwen vleermuisstenen (paarse vlakken).

(kast laatvlieger)

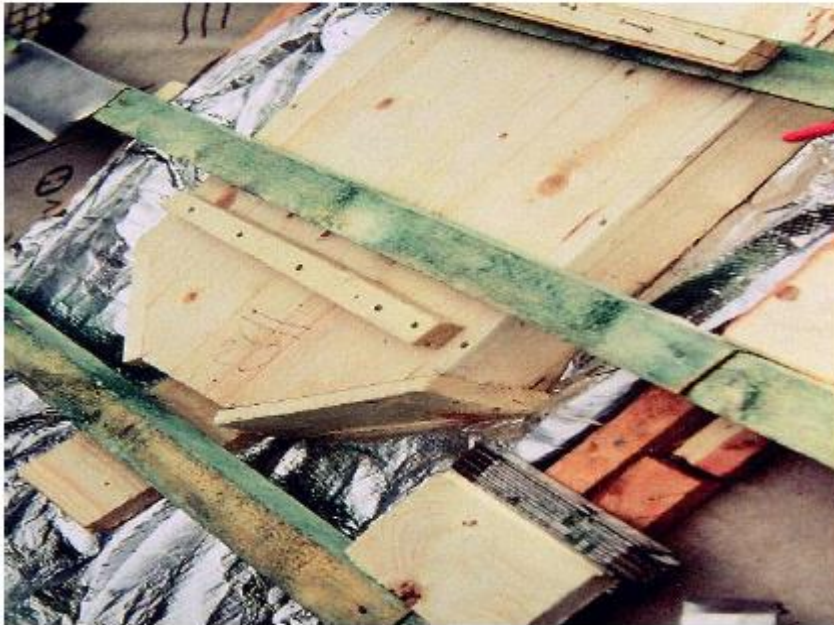

Houten kast die in het nieuwe dak verwerkt zal worden. Het hout is ruw gemaakt zodat vleermuizen er op kunnen kruipen. In onderhavige situatie zal de ingang aan de zijkant worden vervaardigd.

Er zal worden getracht uitwerpselen/ eventueel materiaal uit het huidige dak te verwerken in de vleermuizenkast.

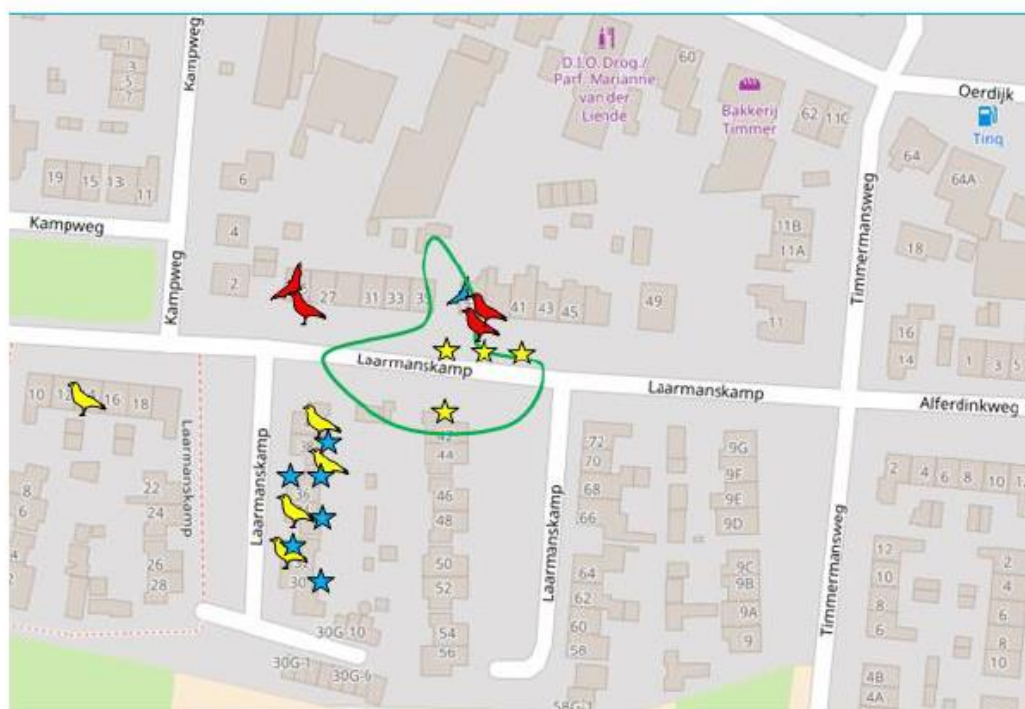

De kast zal soortgelijk worden ingepast, met als verschil dat de opening aan de zijkant zal zitten, omdat deze naar de gevelpan moet leiden. De kast zal ook aan de rand van het dak worden geplaatst.

BIJLAGE 5. Locatie tijdelijke kasten

- Zomerverblijf Laatvlieger
- Paarverblijf Gewone dwergvleermuis
- Nest Huismus binnen plangebied
- Nest Huismus buiten plangebied
- Baltsvlucht Gewone dwergvleermuis
- Opgehangen tijdelijke vleermuiskasten i.v.m. paarverblijf Gewone dwergvleermuis
- Opgehangen nestkasten Huismus